

SZAKDOLGOZAT

PAULOVICZ PETRA

Emberi erőforrás szak

Budapest

2022

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Budai Campus
Emberi erőforrások szak

A MUNKANÉLKÜLISÉG ALAKULÁSA
MAGYARORSZÁGON
A RENDSZERVÁLTÁSTÓL NAPJAINKIG

Belső konzulens: Dr. Naárné Dr. Tóth Zsuzsanna
Egyetemi docens

Készítette: **Paulovicz Petra**
FEH73Y
Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet

Budapest

2022

Tartalom

1. Bevezetés.....	4
2. Szakirodalmi áttekintés	7
2.1 A munkafelfogás történelmi változásai	7
2.2 A munkavállalás motivációi	10
2.3 Munkaerő-piaci adatok	13
3. Saját vizsgálatok.....	19
3.1 A munkaerő-piaci adatok értelmezése	19
3.2 A kvalitatív vizsgálat módszere és alanyai	28
3.3 A hozzáállás és a továbbtanulásra való készség szerepe a munkahelykeresésben	32
3.4 Személyes skillek és drive-ok szerepe a munkaerő-piacra való visszakerülésben	34
3.5 Speciális helyzetű munkanélküliek.....	35
3.6 Támogatás és segítség a munkaerőpiacra való visszakerülésben	39
4. Következtetések és javaslatok.....	41
5. Összefoglalás.....	44
6. Felhasznált irodalom	46
7. Táblázatok és ábrák jegyzéke.....	50
8. Melléklet: Interjú.....	51
9. A szakdolgozat tartalmi kivonata.....	52

1. Bevezetés

Munkahelyi képzésen találkoztam azzal a feladattal, amelyben a tréner kiemelt 10-11 területet az emberi élet tényezői és színterei közül, és arra kérte a résztvevőket, hogy állítsák ezeket fontossági sorrendbe. (Anyagi bőség / Barátok, társas kapcsolatok / Család, párkapcsolat / Egészség, fittség / Hit, spiritualizmus / Hivatás, munka / Hobbi, énidő / Otthon, környezet / Tudás, tájékozottság / Tudatosság, bölcsesség) A csoporttagok életkora és élethelyzete, az egyéni szükségletek eltérése miatt a válaszok különbözőek voltak. A „hivatás, munka” fogalmát a legtöbben a 2-5. hely egyikére tették, de voltak páran, akiknek a rangsor utolsó harmadában kapott helyet. Amikor a szóbeli indoklásra került sor, kiderült, hogy az utóbbi csoportba szinte kizárólag egyedülálló, illetve a szüleivel élő 20-25 év közötti fiatal tartozott. Számukra a helyezés meghatározásában az játszott inkább szerepet, hogy jelenlegi munkahelyükön mennyire érzik jól magukat, további terveik szempontjából mennyire meghatározó számukra a betöltött álláshely. Akinek el kellett tartania magát vagy a családját, gyermekeit, annak nem volt kétséges e terület prioritása az életében, és szinte egyáltalán nem is jutott eszébe, hogy a fontossági sorrend meghatározása során azt mérlegelje, hogy szereti-e a munkáját vagy sem.

Legtöbbünk életében megkérdőjelezhetetlen annak a szerepe, hogy van-e munkahelyünk vagy sem, hisz ez befolyásolja, hogy képesek vagyunk-e az öngondoskodásra, biztosítani tudjuk-e a saját és családjunk megélhetését. Ezért van az, hogy bármilyen magánéleti, gazdasági vagy társadalmi körülmény változásakor különös figyelmet kap, hogy az adott tényező milyen hatással van a munkavállalási lehetőségünk és a munkaerőpiac alakulására.

Azért is érthető, hogy életünknek ez a szegmense ekkora lehetőséggel bír, mert nemcsak az alapvető szükségleteink (étkezés, lakhatás), hanem szociális-társas, kognitív, esztétikai igényeink kielégítéséhez is elő kell teremtenünk a pénzügyi háttérrel, amihez kevés kivételtől eltekintve a legtöbb embernek dolgoznia kell.

Témaválasztásomat a fenti általános érvényű tényezőkön kívül befolyásolták a közelmúlt társadalmi-gazdasági eseményei, a Covid-járvány és az orosz-ukrán háború miatt kialakult energiaválság és –áremelés.

Dolgozatom első részében a munkafelfogás történelmi változásait követem végig, és ehhez kapcsolódóan összefoglalom a munkavállaláshoz kapcsolódó motivációkat. Ezekre alapozva áttekintést adok azokról a lelki jelenségekről, amelyek a munka elvesztéséhez és a

munkanélkülivé váláshoz köthetők. Ezután a munkanélküliség jelenségéhez kapcsolódó fogalmak értelmezését végzem el. Következtetéseimet a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisait felhasználva elkészített táblázatokba foglalt adatok alapján fogalmazom meg. Vizsgálom az életkor, az iskolai végzettség, a lakóhely, a társadalmi-politikai háttér szerepét, valamint az ellátási formák jellegét, és említést teszek arról is, hogy milyen időszakban mely hatóságok feladata volt a munkanélküliek nyilvántartásával és ellátásával foglalkozni. Ezt követően adom közre saját kutatásom eredményeit. Az alkalmazott kutatási módszer az interjúkészítés. Bár ezt a kvalitatív eljárást alkalmazva kisebb populáció jellemzőit ismerhetjük meg, esetünkben mégis indokoltabb, mint egy kérdőíves kvantitatív kutatás felhasználása. Ez utóbbihoz, amennyiben a kérdőív kitöltése önkéntes alapon történne, nehéz lenne megfelelő merítési szélességet találni, az eredmények – például a válaszadók iskolai végzettségét tekintve – nem lennének reprezentatívak. A tervezett statisztikai adatfeldolgozás épp ezeket az anomáliákat segít kiküszöbölni. Ha pedig a válaszadók körét megválasztjuk, akkor az interjúk módját adnak arra, hogy elérjük mindkét nem különböző korú, eltérő iskolai végzettségű és lakhelyű képviselőit. Válaszaikon keresztül pedig lehetőség nyílik a számok mögött lévő motivációk alaposabb megismerésére is.

A beszélgetéseket diktafonnal rögzítettem, így a dolgozatba foglalt információkat pontosan vissza tudtam idézni.

A szakirodalmi és statisztikai adatok, továbbá az interjúk feldolgozása során az alábbi hipotézisek igazolását várom:

H1: A munkanélküliek között magasabb az alacsonyabb végzettségűek aránya, a szakképzettséggel rendelkezők könnyebben találnak munkát.

H2: A munkanélküli populáció összetételében meghatározóak a területi különbségek; vannak az országnak olyan régiói, ahol markánsabb több a munkanélküli, mint más országrészekben.

H3: Bizonyos korosztályok (pályakezdők, nyugdíj előtt állók) veszélyeztetettebbek a munkanélküliség szempontjából.

H4: A társadalmi-politikai-gazdasági időszakok, jelenségek és változások (választások, kormányváltások, közmunka-program bevezetése, nyugdíjkorhatár-emelés, Covid-járvány, energiaválság) hatással vannak a népesség gazdasági aktivitására;

H5: A személyes tulajdonságoknak és motivációknak meghatározó szerepük van a munkaerőpiacon való érvényesülésben.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 A munkafelfogás történelmi változásai

A Magyar értelmező kéziszótár a munkát „valamely célra irányuló, testi és szellemi erő kifejtést kívánó céltudatos, tervszerű, a társadalomra nézve hasznos emberi tevékenységként”, „termelő tevékenységként” határozza meg. (Magyar nyelv értelmező szótara, [é.n])

Érdekes aspektust vet fel a szó etimológiai eredete: a szláv 'muka' jelentése kín, baj, gyötrellem, vesződség. (Magyar etimológiai szótár)

Szóts-Kovács Klaudia (2013) tanulmányában úgy foglalja össze, hogy a munkát nem lehet pontosan tevékenységként definiálni, hisz ugyanaz a cselekvés lehet egyszer munka, máskor szabadidős elfoglaltság. Gazdasági szempontból munkának azt tekintjük, amikor valamit pénzügyi ellenszolgáltatásért végzünk.

Az ókori görögök és rómaiak még nem használtak egy általános érvényű kifejezést a munkára vonatkozóan. A különböző társadalmi rétegek által végzett tevékenység nem volt egy fogalom alá sorolható, és egymással összehasonlítható. A kétkezi, fizikai munkát inkább terhes kötelezettségként, robotként élték meg, míg a szellemi foglalkozásokat, ezen belül a közösség ügyeinek intézését pedig inkább a „polgári erények gyakorlásának tekintették”. A keresztény felfogás szerint a „munka egyszerre volt átok és áldás”. Jelentette egyrészt a büntetést az isteni parancs megszegéséért, másrészt pedig a lehetőséget, amivel az ember birtokba vehette a teremtett világot. Azt gondolom, ez a felfogás valójában nem is áll olyan messze a mai ember munkához való viszonyáról. A bevezetőben említett munkahelyi szituáció is azt igazolta, hogy van, aki az önmegvalósítás fő lehetőségét látja a munkájában, más pedig nyomasztó kötelességnek tekinti azt. A középkori városokban már összefügg a saját foglalkozás gyakorlása és a közösség ügyeibe való beleszólásnak a joga, ami a munkavégzés jelentőségének a növekedését igazolja. Már a középkorban is megfigyelhető volt az a gondolkodásmód, mely szerint a munka erény, a boldogulás feltétele, és ez a felfogás a gazdasági és demográfiai válságok idején különösen megerősödött. Az ezekből való kikerülés feltételévé a munkavégzés vált. Ennek ellenpólusaként a „semmittevéshez a szegénységet és a bűnt kapcsolták”. A református egyházatyák „vallásos célnak és a hitnek alárendelt eszköznek” tartották a munkát. (Kocka, 2001, 6.)

Rövid kitérőt tennék a munkavégzéssel kapcsolatos vallásos nézőpontra azzal, hogy utalok a bibliai Mária és Márta történetére. A Lukács evangéliumának 10. fejezetében (38-42. vers) olvasható történetben Jézus betér egy házba, ahol Márta, a háziasszony „teljesen lefoglalta magát a sokféle szolgálattal”, miközben testvére, Mária csak ült Jézus lábánál, és hallgatta őt. Márta kéri Jézust, hogy figyelmeztesse a testvérét, hogy segítsen neki. Jézus azonban azt mondja, épp Mária választott jól, amikor a munka helyett figyelmesen hallgatja az ő tanításait. Úgy gondolom, ez a történet – Assisi Szent Ferenc hitvallásával együtt – arra figyelmeztet bennünket, hogy sokszor túl nagy jelentőséget tulajdonítunk a megfeszített, látványos, verejtékes, szenvedésként megélt „munka” fontosságának, és ez eltereli a figyelmünket az életünk egyéb fontos szegmenseiről. Nem szeretném ezzel kétségbe vonni a szolgálatként vagy pénzkereseti lehetőségként végzett munka jelentőségét, szerepét és fontosságát, mindössze még egy aspektust szerettem volna hozzátenni a munkáról alkotott felfogásunk vizsgálatához.

Szöts-Kovács Klaudia szerint az, hogy az ember milyen jelentőséget tulajdonít életében a munkájának, hatással van elégedettségére, stressz-szintjére, fizikai és pszichológiai egészségére, személyes motiváltságára és teljesítményére. (2013, 3. oldal)

A 17. és a 18. században a munka, mint az államhatalom egyik forrása, „fizikai és mentális tevékenységek különösen széles körét ölelte fel, és olyan tudatos és szándékos tevékenységet jelentett, amely a vágyak kielégítésére szolgált, és az emberi élet kiteljesedésének része volt”. (Kocka, 2001, 8.) A felvilágosodás polgársága a vállalkozókból és művelt emberekből szerveződött. Thomas Hobbes összekapcsolta a munka és a hatalom fogalmát, John Locke pedig „a tulajdonjogok és a dolgok értékének alapjaként” tekinti a munkát. Kant a munkát az élet értelmének, Schiller pedig tiszteletreméltó dolognak tartja. A XVIII. század második felétől kezdődően a munka egyre inkább elválik a fizikai terhet jelentő gyötrődés víziójától – legalább is a filozófiai értelmezések szerint. A neveléstudomány megfogalmazza a gyermekmunka elítélését és a munka nevelő, humanizáló jellegét. Adam Smith pedig úgy fogalmazza meg a munka közgazdasági aspektusát, mint a gazdaság forrását, az általános jólét feltételül szolgáló produktív tényezőt. (J. H. Pestalozzi és Adam Smith in Kocka 2001, 9. oldal)

A munkát végzők szempontjából Jürgen Kocka elkülöníti a függőségben, valamely személy fennhatósága alatt vagy szövetségben, gyakorlatilag személyes szabadság nélkül végzett tevékenységet a szerződéses alapon, bérért és fizetésért végzett tevékenységtől. Ebben az

értelemben a munka tulajdonképpen árucikké vált: a munkás a fizetéséért eladta a munkaerejét. Az iparosodás és az urbanizáció folyamán vált el egymástól a munkahely és az otthon színtere. „A munka magában és magáért való tevékenységként, bizonyos mértékig más tevékenységektől elkülönülten saját helyszínnel és idővel bíró szféraként, elhatárolható és megtapasztalható részterületté fejlődött.” (Kocka, 2001, 11.) Ez az értelmezés vezetett a férfi és a női munka jellegének megkülönböztetéséhez, és ahhoz, hogy a nők munkáját gyakran „nem-munkaként” értelmezték. Részben arra is szerettem volna utalni Mária és Márta történetének felelevenítésével, hogy – és ez nem új keletű felfogás – a munka értékét sokszor attól tesszük függővé, hogy az pénzben, jövedelemben mennyire kifejezhető, vagy fizikailag mennyire fárasztó.

Az iparosodás előtt az emberek életük folyamán jellemzően többféle tevékenységből teremtették elő a megélhetésük forrását. Az iparosodás magával hozta a munkamegosztás jelentőségének, illetve a fizetésért végzett munka mennyiségének növekedését. Ezáltal szorosabb összefüggés teremtődött meg a képzés (oktatás) és a munka között, és tervezhetőbbé vált az emberek életpályája. „A szakma és a szakmai helyzet az egyéni és a társadalmi identitás legfontosabb forrása lett.” (Kocka, 2001, 12.) Megnőtt a munka társadalmi, politikai és kulturális jelentősége is. A XIX. század végén kibontakozó jóléti állam is a fizetett munkán alapult. A kiépülő állami egészség-, baleset- és nyugdíjbiztosítási rendszer kedvezményezettjei a munkások voltak.

Jürgen Kocka úgy fogalmaz: „A kapitalista rendszerben a piacon keresztül a kereslet és a kínálat dönt a munka feltételeiről és értékéről.” (Kocka, 2001, 14.) Felhívja a figyelmet a globalizációnak a munkaerő-piaci folyamatokra gyakorolt hatására, valamint a tőke mobilitásának és a kommunikáció forradalmának meghatározó jelenségére. Felteszi a kérdést, hogy milyen válaszok, megoldások kínálóznak a tömeges munkanélküliség problémájára. Ennek okaiként a XXI. század elején a technikai változásokat nevezi meg (kisebb az élőmunka-igény) és azt, hogy a korábban otthoni munkát ellátó nők immár tömegesen megjelennek a munkaerő-piacon. A szerző maga is kiemeli, amire logikusan is következtethetünk, és már fentebb is említettem: a munka értékét a közvélemény szerint növeli, ha fizetés jár érte. Hányszor halljuk, hogy ha valaki családanyaként van otthon, hogy „nem dolgozik”? Persze, ezt az erkölcsi kérdést árnyalja az is, hogy nagyon kevés család „engedheti meg” magának, hogy egy fizetésből éljenek, kevesen tudnak egymaguk több családtagot eltartani.

Kocka végül azt a következtetést vonja le, hogy az intézményrendszer és a gondolkodásmód megváltoztatásával bekövetkezhetne az, hogy az új igényekre és szükségletekre alapozott „potenciális munkát állásokká változtassuk”, ami szerinte csökkentheti a munkanélküliséget. Véleménye szerint a XXI. században azáltal, hogy a tőke és a tudás – mint munkán kívüli termelési tényezők – szerepe megnőtt, csökken vagy legalább is változik a munka jelentősége. Személy szerint azzal a vélekedéssel nem értek egyet, hogy az emberek munkával töltött ideje csökkenne, úgy gondolom, ez magyar viszonylatban nem igaz, de az tény, hogy a munka szinterein átrendeződés folyik. Ez lehet például a Covid-járvány egyik hatása is. (Kocka, 2001, 15. oldal)

2.2 A munkavállalás motivációi

Tanulmánya végén Kocka (2001) felteszi a kérdést, hogy milyen alternatívái lesznek a munkának, mint az életnek értelmet adó tevékenységnek, hogy fog alakulni a fizetett munka jelentősége, és mennyire marad meg a munka szocializáló és kapcsolatteremtő ereje. Ehhez kapcsolható Béres Rita (2012) kérdésfelvetése, aki – Abraham Maslow szükséglet-hierarchia elmélete alapján hivatkozva – a munkavállalás motivációt az emberi szükségletekhez társítja. Megkülönböztet külső és belső okokat. Az előbbieket közé tartozik a pénzkereset és a megélhetéshez szükséges feltételek biztosítása, amely Maslow értelmezésében a legalapvetőbb, fiziológiai és biztonság iránti szükségleteink kielégítésével függ össze. Meghatározóak ezen kívül a munkavégzés belső motivációi is, mint például a társas-szociális aspektus, amennyiben az ember munkavállalóként egy közösség tagjává is válik, amelyben ideális esetben a mások figyelmé és az elismerés iránti vágyai is kielégülhetnek. Amennyiben a munka örömforrássá válik, megteremtődik a kiteljesedés és az önmegvalósítás lehetősége is.

Szöts-Kovács is kiemeli, hogy a munkával való elégedettséget nem a betöltött munkakör befolyásolja, hanem sokkal inkább az, hogy az ember milyen társas környezetben végzi munkáját, és mennyire tartja azt értelmesnek. (Szöts-Kovács, 2013.)

Ha ebből indulunk ki, akkor a munkahely elvesztését úgy értelmezzük, mint a legfontosabb szükségleteink kielégülésének hiányát, ami krízis- vagy konfliktushelyzetet idéz elő az ember számára.

Közgazdasági szempontból a munkanélküliség több típusát különböztethetjük meg. Eszerint beszélhetünk önkéntes és kényszerű munkanélküliségről. Az első fogalomkörbe azok

tartoznak, akik valamilyen ok miatt épp nem dolgoznak, illetve nem rendelkeznek munkahellyel, a második kategóriát pedig azok képezik, akik hiába szeretnének, nem tudnak elhelyezkedni. A kényszerűség következhet „a gazdaság rossz állapotából, a termékek, szolgáltatások iránti elégtelen keresletből”. Ez a konjunkturális vagy ciklikus munkanélküliség jellemezte Magyarország rendszerváltás utáni gazdasági helyzetét. Szerkezeti szempontból megfigyelhető például ágazatonkénti eltérés a munkaerő-kínálatban, -szükségletben, ami strukturális munkanélküliséget okoz. A munkaerő-piaci változások nem mindig vannak összefüggésben a gazdasági növekedéssel vagy csökkenéssel. A GDP növekedése nem feltétlen jár együtt a foglalkoztatás növekedésével. (Mozsár – Kürtösi – Halmosi, 2015)

Béres tanulmányában a munkanélkülivé válás lélektani következményeivel foglalkozva megállapítja, hogy minél tovább marad valaki munkanélküli, annál inkább elveszti hitét abban, hogy újra munkába állhat, egyre jobban csökken a lelkesedése, és emiatt a munkahelykereséssel kapcsolatos aktivitása is visszaesik. A munka elvesztésének hatása van a mentális egészségre abban a vonatkozásban is, hogy a munkanélküli embernek megváltozik az időhöz való viszonya: élete strukturálatlanná válik. Visszaesik a fizikai és a mentális aktivitás, illetve az önértékelés csökkenése miatt státusz- és ezáltal identitásvesztés is bekövetkezhet. A munkanélküliség tulajdonképpen tartós stresszállapot, mely magában hordozza a depresszió és a pszichoszomatikus megbetegedések veszélyét.

Béres négy csoportot sorol a munkanélküliség szempontjából speciális helyzetben lévőknek: a pályakezdőket, a nőket, a diplomásokat és a tartós munkanélkülieket. A fiatalok esetében azt tartja veszélynek, hogy a kezdeti lelkesedésre válaszul érkező kudarc hosszú távon meghatározhatja hozzáállásukat, ami értékvesztéshez és egyfajta, a társadalom elleni haraghoz is vezethet.

A nők helyzetében azt tartja viszonylag szerencsés vonásnak, hogy ők otthon maradva is tevékenynek és hasznosnak érezhetik magukat (bár már korábban is említettem, hogy van, akit épp ennek ellenkezője motivál arra, hogy „valami kereső foglalkozást” válasszon, és elhelyezkedjen).

Nagyon érdekes, ahogy Béres a diplomások helyzetét felvázolja. Meglátása szerint őket mindenki másnál jobban megviseli a munkanélküliség, mert kirekesztettnek és lenézve érzik magukat, vagy épp az zavarja őket, ha mások sajnálatát érzékelik. A diplomás pályakezdők

elhelyezkedését az is nehezíti, hogy tapasztalatuk nincs, ennek hiányában pedig bérigényük sokszor nincs összhangban a munkáltatók ajánlatával, akik ráadásul nem is tartják őket megbízható munkaerőnek abból a szempontból, hogy nem kötelezik el magukat.

„A többi munkanélküli csoporthoz viszonyítva a tartósan munkanélküliek vannak a legnehezebb helyzetben: nekik legrosszabb az egészségi állapotuk, esetükben gyakoriak a krónikus megbetegedések, a magas vérnyomás, a szívproblémák, a fekélybetegségek és a neurózisok. Szociális és lelki állapotukra pedig az elszigeteltség és az alacsony önértékelés jellemző.” (Béres, 2012, 194. oldal)

Béres Rita egy 15 értékkört lefedő munkamotivációs kérdőíves kutatási módszerrel azt vizsgálta, hogy az adott állítás mennyire fontos a vizsgálati személy számára a munkavégzésben. (Ennek a módszernek lehetet egy egyszerűsített, populáris változata az, amiről dolgozatom elején, mint tréningtapasztalatról beszámoltam.) Az értékek közül a vizsgálat során a társas kapcsolatok, az anyagi érték és a biztonság kapták a legmagasabb pontszámokat. A kutatás második részében pedig a személyiségtípusok és a pályaválasztás összefüggéseit vizsgálta.

Saját kérdéssorom összeállításakor és hipotéziseim felállításakor magam is figyelembe vettem a tanulmányban megfogalmazott szempontokat.

2.3 Munkaerő-piaci adatok

A következőkben a rendszerváltás óta eltelt időszak munkaerő-piaci adatait mutatom be a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (1-3. táblázat). Ehhez alapvetően két forrásból merítem az információkat. Az 1990 és 2006 közötti időszak jellemzőit a Központi Statisztikai Hivatal Életszínvonal- és Emberierőforrás-statisztikai főosztályának Munkaügyi-statisztikai osztályán készült, Váradi Rita által szerkesztett A nemzetgazdaság munkaerőmérlege 1990–2006. január 1. című kiadvány adatai alapján állítottam össze.

Az ezt követő időszak megfigyeléséhez pedig a Központi Statisztikai Hivatal munkaerő-felmérést tartalmazó összefoglaló táblagyűjteményét (STADAT) használtam.¹

A statisztikai táblázat összeállításához azért ezt az adatbázist választottam, mert definíciójában és számadataiban ez volt leginkább adekvát a Váradi Rita által összeállított 16 éves összefoglalóval. Bár a STADAT-táblákhoz készített módszertani útmutató kiemeli, hogy „a foglalkoztatottsági statisztikában az adatforrások, a számbavételi módszerek, a megfigyelt sokaság különbözősége miatt azonos jelenséget számszakilag eltérő adatok fejeznek ki. (...) a különféle adatforrásokból származó információk nem helyettesíthetők egymással”², ez a két nyilvántartás az, amely relevánsan egymáshoz kapcsolható.

Váradi Rita munkaerőmérlegében pontosan elkülöníti a kétféle fogalomkészletet (22-23. oldal), és azok hasonlósága miatt megengedi a két adatforrás kombinációját. Úgy fogalmaz, hogy a munkaerő-mérleg, mint több adatforrás szintézise, tulajdonképpen kontrollja is a munkaerő-felmérésnek. A Statisztikai Hivatal negyedévente megjelentetett Munkaerő-piaci folyamatok című kiadványa is a munkaerő-felmérés adatait tartalmazza.

Megfigyelhető, hogy a Statisztikai Hivatal 2009-től vezetett nyilvántartásában („megújult STADAT-rendszer”³) sem pontosan azokat az adatokat kerültek feltüntetésre, mint a korábbiakban („régis STADAT-rendszer”), bár teljesen annak kategorizálásával és fogalomkészletével dolgozik, és a régi rendszer honlapja irányítja át az olvasót az új rendszerhez. A táblázatok pontos módszertan szerint meghatározott, ún. többlépcsős rétegzett, valószínűségi mintákat tartalmaznak. „A nagyobb ún. önreprezentáló településeken az elsődleges mintavételi egységek a lakások. A kisebb települések esetében

---

¹ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf001.html

² https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/mun_modsz.html

³ https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0002.html

viszont az első mintavételi lépcsőt a település kiválasztása jelenti. A mintába kijelölt címek száma 1997-ig negyedévente 24 ezer, 1998-tól negyedévente mintegy 38 ezer. Az összeírás folyamatos, a negyedéves minta a három statisztikailag egymástól független havi rész minta együttese. Az 1992–1997 közötti adatok teljeskörűsítése az 1990. évi népszámláláson, az 1998–2005 közöttieké a 2001. évi népszámláláson alapul, 2006-tól kezdődően pedig a 2011. évi népszámlálást is figyelembe vevő korrigált népességszámot tartalmazó sarokszámrendszer került kialakításra.”⁴ (STADAT módszertani útmutató)

A Statisztikai Hivatal (melynek adatgyűjtésére alapvetően mindkét kiadvány – a Váradi által szerkesztett és a STADAT-rendszer is – épül) fogalom-meghatározása szerint a gazdaságilag aktív népesség körébe a foglalkoztatottak és a munkanélküliek tartoznak. A két nyilvántartás adataiban – bár erre nem történik pontos utalás – eltérést okozhat az, hogy Váradi Rita a munkaerőmérlegben a foglalkoztatottak csoportjába a teljes népességre vonatkoztatva, korhatár nélkül sorolja az aktív keresőket és a nyugdíj mellett munkát vállaló személyeket. A későbbi kiadvány úgy fogalmaz: „Foglalkoztatott, aki (...) jövedelmet biztosító munkát végzett...”⁵ Ebben a munkaerő-felmérésben csak a 15-74 éves népesség gazdasági aktivitása került feltüntetésre. (Váradi Rita, 2006, 19-20. és a STADAT-rendszer módszertani útmutatója⁶)

A gazdaságilag aktív népesség bővülését befolyásolja a nyugdíjkorhatár változása a rendszerváltást követő időszakban. A férfiak nyugdíjkorhatára 1999 és 2022 között 59-ről 65 évre, a nőké 1996 és 2022 között 54-ről 65 évre emelkedett, miközben 2011-ben bevezették a nők 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíjazásának lehetőségét. (A fenntartható fejlődés indikátorai)

Regisztrált munkanélküli Váradi meghatározása szerint az a nyilvántartott álláskereső, aki nem rendelkezik munkavisztonnyal. Közülük nem mindenki részesül pénzbeli ellátásban. A STADAT-rendszer két csoportba sorolja a munkanélkülieket. Azoktól, akik aktívan munkát keresnek, megkülönbözteti az ún. passzív munkanélkülieket, akik reménytelennek látják, hogy el tudnak helyezkedni, ezért nem is keresnek munkát. Az általam készített kimutatásban az utóbbi két csoporthoz tartozók számadatait összeadom.

---

⁴ https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/mun_modsz.html

⁵ https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/mun_modsz.html

⁶ https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/mun_modsz.html

A táblázatban feltüntettem még a gazdaságilag nem aktív népesség számát. Ők nem sorolhatók sem a foglalkoztatottak, sem a munkanélküliek csoportjába. Ide tartoznak azok, akik valamilyen gyermekgondozással kapcsolatos ellátásban részesülnek, olyan nyugdíjasok, akik a nyugdíjjellegű ellátás mellett nem folytatnak keresőtevékenységet, tanulók, háztartásbeliek. A munkaerő-felmérés rajtuk kívül idesorolja az idénymunkásokat, a Váradi-féle munkaerőmérleg pedig a szociális gondozottakat és azokat, akik ingatlan- és pénztőke jövedelmükből élnek.

Informatívnak tartom még a külföldön dolgozó magyarok létszámát. Mivel azonban „kiforrott statisztikai megfigyelési gyakorlata nincs a nem véglegesnek szánt (és jellemzően munkavállalási szándék motiválta) elvándorlásnak” ezek az adatok 2006 után hiányosak. (Lakatos, 2014, 102.) 2013-ban a KSH munkaerő-felmérésében megjelenő szám már közelíti a százezres nagyságrendet. A 2020-21-es adatok forrása a KSH gyorsátjelentése.⁷ A dolgozat témája szempontjából ezek az adatok nem meghatározóak, ezért részletesen nem foglalkozom velük. Azt nem lehet kizárni, hogy a külföldön dolgozók nem javítanának a foglalkoztatottsági arányszámokon, ha munkahelyük az országon belül lenne. Mivel azonban ellátásuk megoldott, és ellátásra szoruló réteggként nem jelennek meg a gazdaságban és a statisztikákban, az adatok elemzésétől eltekintettem.

A számszerű adatok részletezése után kétféle számítást végeztem el. Kiszámoltam egyrészt a foglalkoztatási arányt, ami a foglalkoztatottak számának és a teljes népességszámnak a hányadosa. Majd a munkanélküliek számát elosztva a gazdaságilag aktívak számával megkaptam az adott időszakra vonatkozó munkanélküliségi ráta értékét. Ezek az arányszámok és a belőlük elkészített diagram jelentős informatív értékkel bírnak.

---

⁷ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog2101.html>
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog2001.html>

1. táblázat: Munkanélküliségi adatok 1990-2000 között

(Az adatok ezer főben)		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Népesség összesen		10 374,8	10 373,2	10 373,6	10 365,0	10 350,0	10 336,7	10 321,2	10 301,2	10 279,7	10 253,4	10 221,6
Gazdaságilag aktív népesség	Foglalkoztatottak	5 084,0	4 921,3	4 470,0	4 111,4	3 909,0	3 826,4	3 782,9	3 773,6	3 799,3	3 858,5	3 944,5
	Regisztrált munkanélküli	24,2	100,5	406,1	663,0	632,1	519,6	495,9	477,5	464,0	404,1	404,5
Külföldön dolgozó		3,6	15,0	30,0	28,0	27,0	25,0	23,0	24,0	27,0	28,0	30,0
A munkavállalási korú népességből gazdaságilag inaktív		1 333,4	1 404,7	1 476,5	1 530,5	1 732,4	1 915,6	1 955,6	2 029,4	2 007,3	1 966,8	1 984,5

Forrás: Saját számítás a KSH adatai alapján (1990-2000)

2. táblázat: Munkanélküliségi adatok 2001-2010 között (saját számítás)

(Az adatok ezer főben)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Népesség összesen ⁸		10 200,7	10 178,6	10 142,4	10 116,7	10 097,5	10 076,6	10 066	10 045	10 031	10 014
Gazdaságilag aktív népesség	Foglalkoztatottak	3 946,9	3 952,8	3 975,7	3 991,6	3 981,0	3 992,1	3 902,0	3 848,3	3 747,8	3 732,4
	Regisztrált munkanélküli ⁹	372,4	342,8	344,9	359,9	400,6	410,6	398,2	413,8	526,3	586,5
Külföldön dolgozó		32,0	32,0	39,0	44,0	47,0	49,0				
A munkavállalási korú népességből gazdaságilag inaktív		2 014,8	2 130,7	2 080,1	2 089,7	2 074,1	2 091,4 STADAT szerinti érték: 3 470,5	3 489,4	3 515,2	3 510,6	3 460,9

⁸ Az adatok forrása 2007-től a KSH STADAT-rendszere, mely a korábbi évekre visszamenőleg sem mutat eltérést a Váradi Rita által összeállított munkaerőmérésben feltüntetett adatokhoz képest. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wsd001a.html

⁹ Az adatok 2007-től a STADAT-rendszer alapján a munkanélküliek és passzív munkanélküliek számának összege. (A STADAT 2021-től megújult rendszere már nem tünteti fel külön a passzív munkanélküliek számát, ezért a táblázat összeállításához a korábbi rendszert használtam.)

3. táblázat: Munkanélküliségi adatok 2011-2021 között (saját számítás)

(Az adatok ezer főben)		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 ¹⁰
Népesség összesen		9 986	9 932	9 909	9 877	9 856	9 830	9 798	9 778	9 773	9 770	9 689 ¹¹
Gazdaságilag aktív népesség	Foglalkoztatottak	3 759,0	3 827,2	3 892,8	4 100,8	4 210,5	4 351,6	4 421,4	4 469,5	4 512,1	4 460,5	4 635
	Regisztrált munkanélküli	597,5	604,9	566,4	433,5	374,8	293,6	241,1	214,4	202,3	253,7	196 ¹²
Külföldön dolgozó				98,0							118,2	84,6
A munkavállalási korú népességből gazdaságilag inaktív		3 424,3	3 335,4	3 275,9	3 129,1	3 019,6	2 921,3	2 847,3	2 790,6	2 747,2	2 750,3	2 529

¹⁰ A munkaerő-piaci adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal (2022): Munkaerő-piaci folyamatok 2021.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf214/index.html>

¹¹ Központi Statisztikai Hivatal (2022): Magyarország 2021, 165. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2021.pdf

¹² Nem tartalmazza a passzív munkanélküliek számát, ami az előző évi adatok alapján mintegy 50 ezer főre tehető.

3. Saját vizsgálatok

3.1 A munkaerő-piaci adatok értelmezése

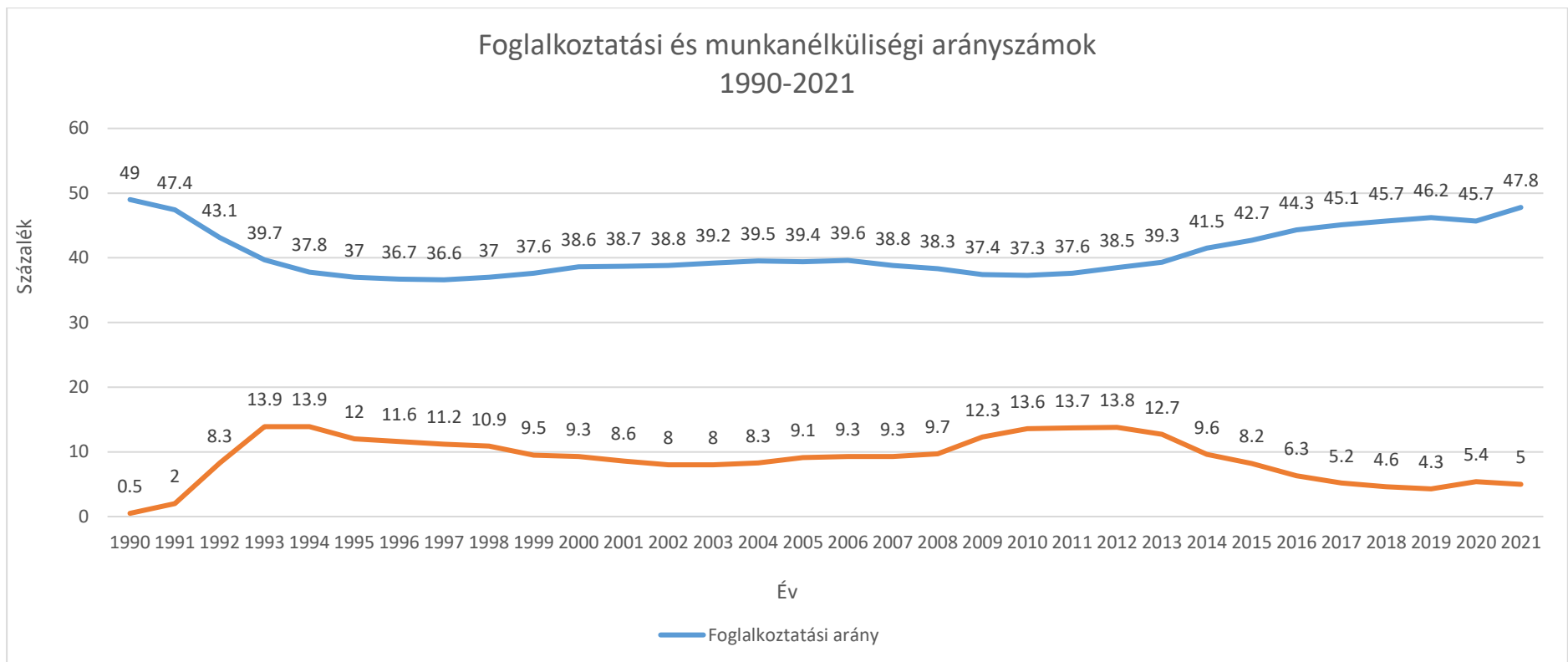
4. táblázat: Foglalkoztatási és munkanélküliségi arányszámok 1990-2021

(Forrás: saját számítások)

Adatok százalékban	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Foglalkoztatási arány	49,0	47,4	43,1	39,7	37,8	37,0	36,7	36,6	37,0	37,6	38,6
Munkanélküliségi ráta	0,5	2,0	8,3	13,9	13,9	12,0	11,6	11,2	10,9	9,5	9,3

Adatok százalékban	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Foglalkoztatási arány	38,7	38,8	39,2	39,5	39,4	39,6	38,8	38,3	37,4	37,3
Munkanélküliségi ráta	8,6	8,0	8,0	8,3	9,1	9,3	9,3	9,7	12,3	13,6

Adatok százalékban	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Foglalkoztatási arány	37,6	38,5	39,3	41,5	42,7	44,3	45,1	45,7	46,2	45,7	47,8
Munkanélküliségi ráta	13,7	13,8	12,7	9,6	8,2	6,3	5,2	4,6	4,3	5,4	5,0

1. ábra

Saját forrás

Az adattáblákból csak úgy, mint a diagramon jól láthatóak a markáns változások, egyes értékek kiugrásai, és az ábra szemléletesen meg is mutatja a foglalkoztatottság és a munkanélküliség adatainak összefüggéseit.

A foglalkoztatottság 1990 és 1997 között csökkent. 1998-2006-ig bővült, majd 2007-2011 között ismét visszaesés következett. A 2012 óta tartó markáns növekedés 2020-ban torpant meg kissé, de 2021-re ismét több, mint 2 százalékkal emelkedett.

A munkanélküliségi ráta a fentiekkel ellentétes irányt mutat. A munkanélküliek száma 1990-91-ben egy év alatt a négyszeresére, majd erről az értékről a rendszerváltás utáni első kormányzati ciklus végére a hatszorosára nőtt. 1994-től kezdődően 10 évig csökkenő volt a tendencia, majd 2003 és 2012 között a munkanélküliségi ráta több, mint 70 százalékkal lett magasabb.

A munkanélküliek kilencvenes évek elején megugró száma arra enged következtetni, hogy a munkanélküliség jelensége a rendszerváltás óta van jelen Magyarországon. A Központi Statisztikai Hivatal Miskolci Igazgatósága által publikált, a foglalkoztatás és a munkanélküliség területi különbségeit 1949 és 2005 között vizsgáló kiadványban azonban azt olvashatjuk, hogy a rendszerváltás előtt is relatívan értelmezhető volt csak a teljes foglalkoztatottság. Bizonyos gazdasági szektorok munkaerőigénye jelentősen megnőtt, miközben „a munkaerő egy része alacsony hatékonyságú gazdálkodó egységeknél dolgozott”, amit „kapun belüli munkanélküliségnek” neveznek. A munkahelyek tömeges megszűnésének és a nyílt munkanélküliség megjelenésének okaként a szerzők a munkaerőpiac ezen egyenlőtlenségei miatti feszültséget és a korábbi (keleti) piaci kapcsolatok összeomlását nevezik meg. A megváltozott gazdasági körülmények mellett a gazdaság átalakuló szerkezete is létszámcsökkentésre kényszerítette a munkáltatókat, ami a munkanélküliség megjelenéséhez és a munkanélküliek számának emelkedéséhez vezetett. (2006, 4. oldal) A gazdaság szerkezetének átalakulásához, a privatizáció, a magángazdaság kiépülésének folyamatához hozzátartozott a munkanélküliség megjelenése. A munkanélküliségi ráta 1989 és 1990 októbere között megduplázódott. 1989 és 1992 között közel másfélmillió munkahely szűnt meg. (Halmos, 2006, 31.) Ez a tendencia tulajdonképpen a gazdasági rendszer átalakításának következménye volt, ami azonban a kormányzati várakozásokkal ellentétben nem mérséklődött rövid időn belül. Az 1994-es kormányváltásnak egyik meghatározó oka épp az volt, hogy nagyon sokan érezték magukat a rendszerváltás veszteseinek, és úgy gondolták,

hogy a korábban regnáló hatalom visszahívása fogja ezeket a problémákat megoldani. (Barta R. et al. 2000) Úgy foghatjuk ezt fel, hogy az emberek a mindenkori kormányon nemcsak a gazdasági hatékonyságot, hanem a társadalmi méltányosságot is számon kérik. (Halmos, 2006, 31.) Az Antall-kormány munkanélküliséget csökkentő intézkedései közé tartozik a korhatár betöltése előtti, meghatározott szolgálati idő megszerzését követő nyugdíjazás (korengedményes nyugdíjazás, illetve előnyugdíjazás) rendszerének bevezetése. Ennek kereteiben 1991 és 1994 között több, mint 100 ezer ember ment nyugdíjba a korhatár betöltése előtt. A rokkantnyugdíjazási rendszer és a megváltozott munkaképességűek szociális segélyezési rendszere további 200 ezer fővel csökkentette a munkaerő-kínálatot. Ezen kívül a gyermekgondozási díj, a gyermeknevelési segély és a gyermeknevelési támogatás rendszere járult hozzá évente mintegy 250-300 ezer nő és néhány ezer férfi ellátásához és a munkanélküliségi ráta csökkenéséhez úgy, hogy ők már nem jelentek meg a munkanélküliek nyilvántartásában. (Halmos, 2006)

Az 1994-től regnáló Horn-kormány gazdaságpolitikája az ún. Bokros-csomagról híresült el, amelyben a gazdaság egyensúlyban tartásának jelentős szociális juttatások megszüntetése volt az ára. (Halmos, 2006) A munkanélküliség problémájának kezelése egy szakminisztérium feladatából összkormányzati programmá vált. Ennek keretében hangsúlyt kapott „a megelőzés, a munkahelyek megőrzése, a privatizációval összefüggő foglalkoztatási kötelezettségek előtérbe kerülésén kívül (...) a képzés és foglalkoztatás összhangja és az ún. atipikus foglalkoztatási formák elterjesztésének igénye”. (Halmos, 2006, 34. oldal) Ekkor kezdődött a nyugdíjkorhatár emelése. A nyugdíj előtt állók előnyugdíj helyett speciális „nyugdíj előtt állók munkanélküli segélye” ellátásban részesültek. Elkezdődött annak a rendszernek a kiépítése, amely segítette a megváltozott munkaképességűek rehabilitációját. A fiatalok elhelyezkedését segítő támogatási rendszereket vezettek be, a pályakezdők munkanélküli segélyét 1996-ban megszüntették. A munkanélküli járadékot követően korlátlan ideig folyósított jövedelem pótló támogatásra való jogosultság idejét két évre korlátozták, és olyan támogatási formát vezettek be, amely igénybevételének lehetősége korábbi munkavégzéshez kötődött. 1996-ban bevezették a közmunka rendszerét is, így több tízezer tartós munkanélkülinek tudtak több hónapos foglalkoztatási lehetőséget biztosítani. Az oktatás területén a szakképzési rendszer fejlesztése szolgálta egyrészt a szakképzett munkaerő létszámának növelését, illetve a tanulmányi idő kitolását is, a 2+3 éves rendszerű középfokú szakképzés és az iskolai

rendszerű felsőfokú szakképzés bevezetésével. A munkanélküliek száma ezeknek az intézkedéseknek köszönhetően csökkent ebben az időszakban. (Halmos, 2006)

Az 1996-os Országgyűlési Napló tanúsága szerint a Horn-kormány a jövedelempótló támogatások rendszere mellett az esélynövelő, nem pedig a segélyező típusú támogatásokat akarta előtérbe helyezni.¹³

Az első Orbán-kormány (1998-2002) a foglalkozáspolitikát a Gazdasági Minisztérium hatáskörébe vonta, ami azonban azt eredményezte, hogy ez a terület nem kapott elég nagy hangsúlyt a kormányzati munkában. A kabinet a munkahelyteremtésre helyezte a hangsúlyt. Célja volt, hogy öt év alatt kétszázezerrel növelje a munkavállalók számát. Ezt a bérjárulékok csökkentésével, az adórendszer egyszerűsítésével, a részmunkaidős foglalkoztatás lehetőségeinek növelésével, a támogatások decentralizálásával, a vállalkozóvá válás elősegítésével, képzési-, átképzési programokkal és a felnőttképzés hatékonyságának növelésével kívánták elérni. Ugyanakkor lerövidítették a munkanélküli-járadék folyósításának az idejét, és kivezték az azt követő pénzügyi ellátásokat. Ez azóta is politikai-ideológiai viták tárgyát képezi: kell-e alanyi jogon ellátást biztosítani valakinek, vagy a munkaképes korú és állapotú személyek anyagi ellátását célszerű valamiféle munkavégzéshez kötni. Ez összefüggésben van azzal a szemlélettel is, amelyet dolgozatom második részében, a munkafelfogás változásait felvázolva említettem, mely szerint a munka érték(esség)ét meghatározza az érte kapott jövedelem. Fordítva pedig ez úgy értelmezhető, hogy annak a jövedelemnek van értéke, amely megszerzése munkához kötött.

Az ellátások beszűkülése nagy terhet rótt az egyénekre és az önkormányzatokra is ott, ahol még a 30 napos közmunka biztosítása sem volt megoldott. Ahogy a hipotézisek között felvettem, a munkanélküli populáció összetételében meghatározóak a területi különbségek. Az adatok azt igazolják, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék a legérintettebb területek a munkanélküliség szempontjából¹⁴, de saját személyes tapasztalatból tudom, hogy Baranya megyében, az Ormánságban is egész falvakat érint ez a probléma. Ezeken a településeken különösen megterhelő feladat az érintettek ellátásának

---

¹³ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/OGYNaplo-orszaggyulesi-naplo-1990-2022-4/19941998-657F7/1996-evi-tavaszi-ulesszak-93A32/1996-majus-14-175-szam-9EAA9/madilaszlo-fidesz-a-munkaugyi-miniszterhez-a-horn-kormany-es-a-munkanelkuliseg-cimmel-9F0CF/kiss-peter-9F0DE/>

¹⁴ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_mef045.html

megoldása, hisz életkörülményeikre összességében is a halmozottan hátrányos helyzet jellemző.

Az intézkedések eredményességét ugyanakkor mégis csak igazolja a munkanélküliek ebben az időszakban csökkenő száma.

A Medgyessy- és a Gyurcsány-kormány (2002-2010) programjában is szerepeltek foglalkoztatáspolitikai célkitűzések. A gazdaság kifehérítésére való törekvés, a gyermekgondozásból visszatérők, illetve az 50 év felettek munkába állásának segítése, képzettségi szintjük vagy lakóhelyük szerint hátrányos helyzetűek támogatása, a felnőttképzés jelentőségének növelése, a kis- és középvállalkozások munkahelyteremtésének ösztönzése előremutató intézkedések voltak. (Halmai, 2006, 36) A foglalkoztatáspolitikai sikerességét azonban nem igazolják a statisztikai adatok. 8 év alatt a munkanélküliek száma 1,7-szeresére emelkedett.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy erre az időszakra esett a 2008-as pénzügyi- és gazdasági világválság. A kimutatásokban is látható, hogy a munkanélküliségi ráta emelkedésének aránya 2008 és 2009 viszonylatában volt a legmagasabb, 9,7 %-ról 12,3 %-ra, ami 26,8 %-os változást jelent.

A 2010 és 2020 közötti időszakban látványos a munkanélküliek számának csökkenése:

- 2010-2014 között 26 %-kal,
- 2014-2018 között pedig kevesebb, mint felére esett vissza a munkanélküliek száma.

A foglalkoztatottak száma 10 év alatt 728 ezer fővel nőtt. A növekedést nagy arányban okozhatja az úgynevezett közfoglalkoztatás bevezetése, ami „elsősorban azokat juttatja munkajövedelemhez, akik szociális ellátásban, azon belül foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülnek. (...) A közfoglalkoztatás keretében végzett munka olyan tevékenységekre irányul, amely javítja többek között a települések szociális, egészség megőrzési, nevelési, kulturális, közrend, közlekedésének helyzetét, közösségi tereinek használhatóságát, illetve a települések gazdasági, foglalkoztatási helyzetét.” (Közfoglalkoztatási portál é.n.) Ez a foglalkoztatási forma nemcsak a benne közvetlenül résztvevők életére van hatással, hanem az ő munkájuk által arra is alkalmas, hogy a legelmaradottabb térségek falvainak megjelenésén, arculatán változtasson, és ez további

motivációt teremtsen a településeken élők számára ahhoz, hogy látványos, eredményekben mérhető munkát végezzenek. Sok elzárt zsáktelepülésen nincs az embereknek lehetősége a versenyszférába visszatérni, életüknek mégis értelmet és számukra önbizalmat ad az, ha látják munkájuk értelmét. Az 5. táblázatban a közfoglalkoztatottak számát tüntettem fel, 2013-tól 2022-ig.

5. táblázat A közfoglalkoztatottak számának alakulása¹⁵

Év (jan. 1-jei adat)	Fő
2013	48387
2014	185937
2015	180136
2016	222981
2017	211128
2018	161201
2019	119271
2020	99118
2021	92248
2022	83651

Forrás: Saját számítás a kozfoglalkoztatas.kormany.hu adatai alapján

¹⁵ <https://kozfoglalkoztatas.kormany.hu/havi-tajekoztatas-a-kozfoglalkoztatasrol>

Az Orbán-kormány a közfoglalkoztatás bevezetése mellett további intézkedéseket fogantatosított a foglalkoztatottság növelésére a vállalkozások fokozott támogatásával, a munkába járást és a lakhatást segítő ún. mobilitási programmal és a kisgyermeket nevelők munkaerő-piaci visszatérésének támogatásával is.

2015-ben indult az Európai Unió támogatásával az ún. Ifjúsági Garanciaprogram, aminek az volt a célja, hogy a nem tanuló, nem dolgozó 25 év alatti fiatalokat minél előbb bevonja a gazdasági aktivitásba. A program koordinálása a járási hivatalokban működő állami foglalkoztatási szolgálat feladata volt, akik összegyűjtötték a munkáltatók által bejelentett üres álláshelyeket, támogatott foglalkoztatásban és munkatapasztalat-szerzésben való részvételi lehetőséget kínáltak a fiataloknak. Tanácsadással és mentorálással segítették vállalkozóvá válásukat, illetve azt, hogy befejezzék az általános iskolát, és szakképzettséget szerezzenek. A projekthez kapcsolódó gyakornoki programban a munkáltatók – összesen 9 havi foglalkoztatást vállalva – 6 havi munkabér- és járuléktámogatásra pályázhattak 25 évesnél fiatalabb munkavállalók számára.

4 év alatt 117 ezren vették igénybe a program valamely szolgáltatását, akik egyharmada valamilyen képzésben is részt vett. 2013-tól 2019-ig a 15-24 év közöttiek munkanélküliségi rátája 26,6%-ról 11,4%-ra csökkent. (Kardos K. 2020)

A munkanélküliek számának csökkenése a 2020-ban kezdődő covid-járvány idején torpant meg. A Statisztikai Hivatal Munkaerő-piaci folyamatok, 2020 című kiadványából kiderül, hogy a foglalkoztatottak száma a Dél-Dunántúlon volt a legalacsonyabb ebben az időszakban. A járvány munkaerő-gazdálkodás szempontjából a vendéglátást és a szálláshely-szolgáltatást érintette a leginkább, és a március-június közötti időszak volt a legkritikusabbnak tekinthető.

Jelentős és különleges változás volt a korábbi, Magyarországon megszokott foglalkoztatási formákhoz képest, hogy a munkavégzés helyét tekintve megnőtt az otthonukban dolgozók aránya. 2020 májusában ez az arány a munkavállalók 17 %-a volt, és a nyári hónapok visszaesése után ősszel ismét emelkedni kezdett. Ez összefüggött azzal is, hogy 2020 márciusától a tanév végéig, majd 2020 novemberétől tavaszig ismét zárva voltak az iskolák. Összehasonlítva az előző évi adatokkal, a home office aránya 2019-ben egész évben 3 % körüli volt.

Beszédes adat még ebből az időszakból az, hogy az üres álláshelyek száma az előző évi 79 ezerrel szemben 2020-ban 61 ezer volt. A csökkenés leginkább a versenyszférát érintette, a költségvetést és a nonprofit szférát nem. (Központi Statisztikai Hivatal, 2021)

Ha a szorosán vett gazdasági-politikai változásoktól független (bár azoktól társadalompolitikailag nyilván nem elválasztható) okokat keressük a táblázatokban feltüntetett adatok változásait magyarázandó, akkor megállapíthatjuk, hogy a gazdasági aktivitás csökkenéséhez vezet a népességfogyás is, amelynek elsődleges oka a születések számának csökkenése. Emiatt értelemszerűen folyamatosan csökken a munkaképes korba kerülők száma is. A munkába állás idejét befolyásolja a tanulás is: minél tovább vesz valaki részt az első szakképzettség megszerzését biztosító képzésben, annál később várható a munkaerő-piacra kerülése. A gazdaságilag aktív népesség arányának emelkedéséhez demográfiaiilag a várható életkor emelkedése is hozzájárulhat, mivel egyre többen érik el a nyugdíjkorhatárt, azaz egyre tovább maradnak a munkaerő-piacon. (A foglalkoztatás és a munkanélküliség területi különbségei, 2006)

3.2 A kvalitatív vizsgálat módszere és alanyai

A statisztikai adatok által közvetített információtartalom árnyalásához egyéni interjúkat készítettem, hogy megismerjek a számok mögött rejlő egyéni sorsokat, történeteket.

13 interjúalanyomat szélesebb ismeretségi körömből választottam ki úgy, hogy mindkét nemet és lehetőleg több korosztályt és iskolai végzettséget képviseljenek. A válaszadók lakóhelyét tekintve is vannak eltérések. Az interjú kérdések megtalálhatóak a 8. mellékletben.

A 6. számú táblázatban az áttekinthetőség kedvéért összefoglaltam a válaszadók alapadatait, ami az elemzésben használt hivatkozásokat is megkönnyíti.

A 7. táblázat pedig abban segít eligazodni, hogy jobban láthassuk az iskolai végzettség és a munkanélkülivé válás összefüggéseit.

6. táblázat: Az interjúban résztvevők alapadatai

Válaszadók	1.	2.	3.	4.	5.	6.
neme	nő	nő	nő	nő	nő	nő
életkora	24	24	24	25	52	52
iskolai végzettsége	érettségi, szakács szakképzettség	egyetem	középiskola, érettségi	egyetem Bsc	egyetem	általános iskola
lakhelye	megyeszékhely	nagyváros	nagyváros	nagyváros	megyeszékhely	község

Válaszadók	7.	8.	9.	10.	11.	12.
neme	nő	nő	férfi	férfi	férfi	férfi
életkora	56	63	26	51	54	60
iskolai végzettsége	érettségit nem adó középiskola (gyors-és gépíró)	főiskola	középiskola	szakmunkásképző, érettségi	szakmunkásképző, érettségi	főiskola
lakhelye	kisváros	megyeszékhely	nagyváros	város	kisváros	nagyváros

7. táblázat: A 15-74 éves népesség és a korosztályhoz tartozó munkanélküliek aránya iskolai végzettség szerint (saját számítás¹⁶)

	Iskolai végzettség					
	Általános iskola 8. osztályánál alacsonyabb	Általános iskola	Középfokú végzettség érettségi nélkül, szakmával (szakmunkás)	Érettségi szakmai végzettség nélkül	Érettségi szakmai végzettséggel	Felsőfokú végzettség
A 15-74 éves népesség aránya 2012	1,8 %	24,8 %	23,8 %	11,1 %	20,0 %	18,5 %
A munkanélküliek aránya 2012	2,0 %	26,9 %	32,4 %	9,7 %	19,1 %	10 %
A 15-74 éves népesség aránya 2020	1,3 %	18,9 %	24,1 %	14,1 %	18,5 %	23,1 %
A munkanélküliek aránya 2020	2,3 %	27,1 %	27,5 %	13,3 %	17,7 %	12,1 %

¹⁶ Forrás: KSH. https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0006.html és https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0027.html

A válaszadók nem tekinthetők reprezentatívnak iskolai végzettségük szempontjából, hisz arányuk eltérő az országos átlaghoz képest. A 7. táblázatban azt tüntettem fel, hogy a különböző iskolai végzettségű munkanélküliek aránya mennyire feleltethető meg az adott iskolai végzettségűek népességben képviselt arányának. Az összehasonlításához két évet választottam ki: 2012 volt az utolsó olyan év, amikor az általános iskolát végzettek száma meghaladta az érettségi nélküli szakmai végzettséggel (klasszikusan szakmunkás végzettséggel) rendelkezők számát.¹⁷ Az ezt követő években ez az arány megfordult. 2020 pedig azért tekinthető viszonyítási alapnak, mert ekkor a Covid-járvány miatt növekedett a munkanélküliség, és a feltüntetett adatokban azt is megfigyelhetjük, hogy ez kiket érintett a leginkább.¹⁸ A táblázat adatai azt igazolják, hogy az arányokat tekintve a középfokú végzettségűeket sújtották leginkább ennek az időszaknak a kényszerintézkedései.

Ugyanakkor számomra meglepő volt, hogy önmagában az érettségi vizsga nagyobb biztosítékot jelent arra, hogy valaki munkahelyet találjon, mint az, hogy szakmai végzettséggel rendelkezik.

Ebből arra is következtethetünk, hogy a szakmai képzettségen kívül olyan soft skilllek is szükségeltetnek a beváláshoz, amelyek statisztikailag kevésbé mérhetőek. A személyes beszélgetések során erre is igyekeztem hangsúlyt helyezni.

3.3 A hozzáállás és a továbbtanulásra való készség szerepe a munkahelykeresésben

Az elmondottakat illetően 3 interjúalanyomat emelem ki. A 11. számú férfi gyermekkori családi viszonyait alkoholista apja magatartása határozta meg. A fiút szinte az utcáról szedte össze egy edző, és vitte sportolni a közeli edzőterembe. Későbbi életútját is meghatározta a sport, a 80-as évek végéig ún. „sportállásokban” alkalmazták: szerezte a sikereket a cég neve alatt, cserében nem kérték tőle számon, ha a munkaidő egy részét edzéssel töltötte. A szerkezetlakatos szakmunkás-bizonyítvány megszerzése után a dolgozók középiskolájában szerzett érettségi bizonyítványt, saját elmondása szerint kevés tanulással, több tanári segítséggel. Kezdetben fizikai munkakörökben helyezkedett el, a 90-es évektől azonban érvényesíteni tudta megnyerő attitűdjét, vezetői képességeit, és középvezetői szintre került a gyárban. Amikor családot alapított, munkahelyi összeférhetlenség miatt (a cég HR-esét vette feleségül) költözniük kellett, és ekkor kezdődtek viszontagságai. Az üzemekben, ahol

---

¹⁷ https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0006.html

¹⁸ https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0027.html

dolgozott, egyre magasabbak lettek a technikai, minőségbiztosítási, nyelvismerettel kapcsolatos elvárások, amelyeknek ő már nem tudott megfelelni. Ekkor mutatkozott meg, hogy a tanuláshoz való, gyermek- és ifjúkorából magával hozott viszonya mennyire meghatározza a sorsát. Különféle kifogásokkal (ő már öreg, nincs erre ideje) hátrította el a továbbképzéseken való részvételt. Manapság, 54 évesen már csak ismerősei révén kap olyan munkát, melyet „magához méltónak talál” és fizikailag el tud látni, s bár ő talán soha nem vallaná be, érezhető, hogy munkaerő-piaci helyzete teljesen labilissá és kiszámíthatatlanná vált.

A 7. számú interjúalanyom épp ellenkező módon, a folyamatos tanulásban és továbbképzésben látta a módját annak, hogy kiszolgáltatott helyzetéből kikerüljön. Alapvégzettségét tekintve gyors- és gépíró volt. A kétezres évek elején lett először munkanélküli. Bántalmazó férjét elhagyva, általános iskolába készülő kisfiával a megyeszékhelyről kénytelen volt visszaköltözni szülőfalujába (közigazgatásilag kisváros a település, de elhelyezkedését és lehetőségeit illetően a településen lakók maguk is inkább faluként határozzák meg lakóhelyüket a mai napig). A nagyszülőknél laktak. A kisfiú az elszenvedett sérelmek miatt súlyos tanulási nehézségekkel küzdött, így nem a helyi általános iskolába járt, hanem busszal kellett őt kísélni reggel nap mint nap a körzeti speciális iskolába, majd este ugyanígy hazahozni. Az édesanya korábbi munkahelyét ugyan otthagyni kényszerült, azonban volt arra lehetősége, hogy míg fia az iskolában töltötte az időt, ő részt vegyen a munkaügyi központ által szervezett képzéseken. Így szerzett alapfokú számítógépezési és eladói végzettséget. Mire a fiúcska 3. osztályos lett, már adminisztratív munkát kapott a helyi idősok otthonában és az önkormányzatnál is. A megalázott, visszahúzódo asszonyból a saját és gyermeke érdekeit képviselni képes autonóm személy lett.

6. beszélgetőpartnerem történetét először egy tanártól hallottam. Az asszony egy tehetősebb falu szegregált részén él családjával. Gyermekei a szomszédos kisváros szakképzőjébe jártak. Ő azok közé a szülők közé tartozott, akik bár maguk sohasem voltak munkaviszonyban, gyermekeiket tisztességesen ellátták, és együttműködőek voltak az iskolával azért, hogy a fiatalok megszerezzék a szakmunkás bizonyítványt. Azon kevesek közé tartozott, akik eljárak szülői értekezletekre, fogadóórákra. Bár az iskolában tudták, hogy szinte mindegy, mikorra hirdetik meg ezeket az alkalmakat, hisz a szülők többsége nem dolgozott, néhányukra tekintettel mégsem hirdettek 3-4 óra előttré összejevetelt. Ez az asszony mindig részt vett a megbeszéléseken. Egyszer azonban kétségbeesetten hívta fel az

iskola vezetőjét: nem tud elmenni az iskolába négy órára, mert ő fél ötig dolgozik. És a szót úgy ejtette ki, mintha megdicsőült volna. Kiderült, hogy elsők között kapott munkát a településen indult „közmunaprogramban”, és fél ötig tartó munkaidejét az utolsó percig lelkiismeretesen le akarta dolgozni. Az igazgató úgy egyezett meg vele, hogy ha szükséges lesz, a gyerekek osztályfőnökei kimennek egy alkalommal hozzájuk, és családlátogatás keretében megbeszélik a szükséges dolgokat. Megjegyzem, hogy ennek a településnek jól megtervezett tevékenységei voltak a közfoglalkoztatottak számára: a programban résztvevők zöldségeket termesztettek, azokat nyersen értékesítették vagy feldolgozták, például savanyúságot készítettek belőle, amit aztán a termelői piacon adtak el. Ezek az emberek többszörösen hasznosnak érezték magukat: egyrészt azért, mert „saját jogukon”, saját munkájuk ellenértékéért jutottak ezután jövedelemhez – nem csak családtámogatási ellátások formájában –, másrészt pedig munkájuk értelmét saját szemükkel láthatták, megtapasztalhatták. Az asszonnyal ismerőseinken keresztül kapcsolatba léptem, és elmondta, hogy kisebb-nagyobb megszakításokkal most is dolgozik, valamilyen formában szinte folyamatosan alkalmazza őt, és azóta gyermekei is elhelyezkedtek a szakmájukban: egyik kőművesként, másik pékként dolgozik. Amikor dolgozatomban a munkával kapcsolatos felfogás változásáról írtam, többször gondoltam erre az asszonyra: arra, hogy ő a jövedelemért végzett munka révén kezdte magát értékes emberként definiálni.

3.4 Személyes skillek és drive-ok szerepe a munkaerő-piacra való visszakerülésben

Az interjúk készítése során két kérdésben vizsgáltam azt, hogy milyen érzelmekkel reagáltak az érintettek a kritikus élethelyzetre, illetve mik voltak azok a motivációk, amelyek arra készítették őket, hogy ezt mielőbb megszüntessék.

Az a korábban is említett nő, aki családi helyzetéből adódóan kényszerült munkahely feladására, az önbizalomhiányt nevezte meg elsődleges érzésként, ami uralta őt. Tudva, hogy az önbecsülés az egyik legfontosabb érzés, ami a viselkedésünket befolyásolja, ugyanakkor nagyon nehéz felépíteni magunkban, felettébb elismerésre méltó, hogy mégis volt ereje ahhoz, hogy erőfeszítéseket tegyen a helyzetből való kilábalásra. Ebben valószínűleg egy másik szükséglete „volt segítségére”: az, hogy tudta, fia és saját maga ellátásában csak ideig-óráig számíthat idős szüleire, azt előbb-utóbb neki kell megoldania. Fiziológiai szükségletei felülírták érzelmi, szociális motivációit, demotiváltságát.

1. interjúalanyom, egy fiatal szakács lány félelemről számolt be. Ő a Covid-járvány idején kényszerült otthon maradásra. Elmondta, hogy az addig ismeretlen élethelyzet és a betegség, amelyről az orvosok sem tudtak tulajdonképpen semmit, elbizonytalanították őt. Mint ahogy a legmegnyugtatóbb is az volt számára, hogy a családját, közeli hozzátartozóit, barátait végül nem érintette végzetesen a kór. A másik általa megnevezett érzés a szomorúság volt, amit amiatt érzett, hogy szeretett munkáját nem tudta végezni.

2. interjúalanyom 18-19 éves kora körül, az érettségi vizsga letétele és az egyetemi tanulmányok megkezdése között tapasztalta meg a munkanélküliséget. Érdekes módon ő egy inspiráló helyzetként emlékszik vissza erre az időszakra. Úgy fogalmazott, megállíthatatlannak érezte magát, és azáltal, hogy elment több állásinterjúra, azt érezte, hogy kezében van a döntés azt illetően, hogy melyik álláshelyet fogja választani. Az önmegvalósítás szükséglete viszont felülíródott benne akkor, amikor a bérezés megbeszélésére került sor. Hamar megérezte, hogy képzettség nélkül nem jut el a céljaiig, és nem fog tudni az áhított keresethez hozzájutni. Az emiatt érzett elkeseredettség motiválta aztán arra, hogy a felsőoktatásba jelentkezzen. Végül egy ismerőse segítségével helyezkedett el egy olyan munkahelyen, ahol a teljes munkaidős tevékenység mellett levelező képzésen elvégezte az egyetemet. Az volt a célja, hogy tanulmányai befejezése után munkát váltson, és egy előnyösebb fizetéssel kecsegtető pozícióra tegyen szert.

3. adatközlőm kétszeresen is nehéz élethelyzetben volt 2020 áprilisa és júniusa között. Ez az időszak, ahogy dolgozatom 3. 2. fejezetében részleteztem, egybeesett a Covid-járvány legkritikusabb szakaszával. Egy félévnyi egyetemi tanulmány után otthagya az intézményt, és ahelyett, hogy el tudott volna helyezkedni, hirtelen egy légtüres térben találta magát. A fizikai helyzetnek megfelelően az érzései is összetettek voltak. Elmondása szerint az elkeseredettség, a pénz miatti aggodás, a jövőkép hiányának és az önmagában való csalódásnak az érzése lett úrrá rajta. Végül az adott neki erőt, hogy ezt a helyzetet megszüntesse. Leginkább az készítette arra, hogy munkát vállaljon, hogy újra pénzt tudjon keresni, és legyen jövője.

3.5 Speciális helyzetű munkanélküliek

A korcsoportok szerinti munkanélküliségi ráta adattáblázatából azt olvashatjuk ki, hogy a munkaképes korú lakosság körében a 15-19 évesek között a legnagyobb a munkanélküliségi arány: 2021-ben 29,3 %, de 2012-ben még 51,5 % volt. Az adathoz az a magyarázat is hozzátartozik, hogy erre az életkorra legfeljebb egy szakmát vagy az érettségi vizsgát lehet

megszerezni. Ebben a tekintetben ezek az adatok nem választhatók el az iskolai végzettségről informáló tényektől. Érdekes kutatás alapjául szolgálhatna, ha ezt a korosztályt még tovább bontanánk: feltehető, hogy a korai, végzettség nélküli iskolaelhagyók tovább növelik ennek a korosztálynak a munkanélküliségi arányszámait. A következő korcsoportnak, a 20-24 év közöttieknek 2012-ben az egynegyede (26 %), 2021-ben valamivel több, mint egytizede (11,6 %-a) volt munkanélküli. Egy iskolai végzettségekre lebontott korcsoportos statisztikából ebben az esetben is messzemenőbb következtetéseket lehetne levonni. (KSH, Munkanélküliségi ráta korcsoportok szerint, nemenként, é.n.)

Több válaszadó megerősítette sejtésemet, hogy pályára állni – esetleg felsőfokú végzettség birtokában sem mindig könnyű. Ha pedig valaki idősebb korában kerül ki a munkaerőpiacról, akkor is nehéz élethelyzetben találhatja magát. Ismét kiemelem, hogy az egyéni hozzáállás minden egyes élethelyzetben árnyalja előfeltevéseinket.

Egyikük (4. számmal szerepel a táblázatban) pénzügy és számvitel alapszakon végzett frissdiplomásként 2021 júniusában. Ezután pár hónapig még az egyetemi szakmai gyakorlati helyén dolgozott, majd 2021 decemberétől 3 hónapig munkanélküli lett. Az egyetemi szakmai gyakorlati helyén 1 évig dolgozott, azt megelőzően pedig összesen két évig egy másik munkahelyen. Joggal reménykedett abban, hogy a szakmai gyakorlat elvégzése után azonnal munkába tud állni egy új munkahelyen, és a szakmájában fog tudni elhelyezkedni. Csalódott és motiválatlan volt. Hiábavalónak érezte az erőfeszítéseit. Ahogy a korábban ismertetett esetekben, őt is épp ez vitte előre: bizonyítási vágy volt benne, hogy a sok energia, amit a tanulásba fektetett, megtérüljön. Az általa elmondottak megerősítik Béres Rita dolgozatom második fejezetében idézett vélekedését, mely szerint a diplomásokat különösen negatívan érinti a munkanélkülivé válás.

A 26 éves fiatalember (9. interjúalanyom) rugalmasan kezelte a helyzetet, és ahogy beszélt, most is egyfajta könnyedség, mondhatni „lazaság” jellemezte hozzáállását. Valószínűleg ő is abba a csoportba tartozik, akiket szerencsés személyiségvonásaik is úgy segítenek át ezeken a kríziseken, hogy azokat kisebb traumaként élik meg, mint az érintettek többsége.

Ő két évet dolgozott egy nemzetközi folyami hajón, mikor 2020 év elején – mint később kiderült, végül egész évre szólóan – munkanélküli lett. Kezdetben örült, hogy otthon lehet, a megspórolt pénzéből élt, és nem érezte a munka elvesztésének súlyát. Később azonban frusztrálta a helyzet kiszámíthatatlansága. „Már nem találtam olyan jópofának ezt az

egészet” – mondja. A félelem lett úrrá rajta a helyzet kiszámíthatatlansága és amiatt is, hogy kezdte felélni a tartalékait. Fontos volt számára, hogy a függetlenségét megőrizze. A munkakeresésben az erősítette, hogy szeretett dolgozni, és tudta, hogy meg kell élnie. Azt mondta, látta, hogy sokan kerestek munkát abban az időszakban, és szeretett volna azok közé tartozni, akiknek sikerült is találni. Végül egy ismerőse ajánlotta számára az egyéni vállalkozási formában végezhető ételkiszállítást. Mivel szeret sportolni, így ennek egy sajátos formáját választotta: biciklis ételfutár lett. Számára kedvezőek a feltételek: az, hogy akkor és annyit dolgozik, amikor és amennyit ő szeretne, prioritásnak számít, mert így megőrizheti a függetlenségét.

A 60 éves férfi (12. interjúalanyom) nyugdíj előtti utolsó éveit töltötte a munkaerőpiacon, amikor munkaköre megszűnt. Vegyes érzések voltak benne: anyagi helyzetét illetően nem nehezedett rá nyomás. Munkahelyén már rég nem érezte jól magát, munkájával elégedetlen volt, úgy gondolta, többre hivatott. De a feleslegesség tudata zavarta. Azt viszont, hogy 20 év után hogy talál állást, kihívásnak és inspirálónak érezte.

Nem kerestem fel a dolgozat elkészítése kapcsán azt az ismerős asszonyt, akiről tudom, hogy mérnöki végzettséggel, szakképzésben elméleti tantárgyat tanító szakoktatóként, másfél évvel a nyugdíjazása előtt került olyan helyzetbe, hogy az iskolában megszüntették a képzést az általa oktatott szakmában. Hogy ne váljon munkanélkülivé, azóta mindent elvállalt, ami ott adódott: először munkavédelmi felelős volt (ehhez volt képzettsége), majd, hogy óraszámát jelentősen csökkenteni lehessen, gyakorlatioktatás-vezetővé nevezték ki. Végül „még följebb” került a ranglétrán: tagintézmény-vezető lett. Mivel a kicsi, most már végül bezárásra ítélt intézményben senki nem vállalta ezt a feladatot, nyugdíjazása után is maradt alkalmazásban. Furcsa, sajátos életpálya az övé: pár éve jól jött a segítség és a lehetőség a maradásra, most azonban kimerülten, megalázottan reménykedik abban, hogy távozása előtt nem fogják meghurcolni, és az intézménybezárás kapcsán olyan számonkérés elé állítani, aminek nem tudna megfelelni. Hiába tűnik úgy, hogy karrierje felfelé ívelt, és majd elmondhatja magáról, hogy vezetőként ment nyugdíjba, számára ez a személyiségétől idegen, nem vágyott állapot volt, amihez sem elhivatottsága, sem szakmai felkészültsége nem volt meg. Az ő élethelyzete azt példázza, hogy a nyugdíjkorhatár betöltéséhez közel nagyon nehéz már váltani és újrakezdeni.

A foglalkoztatási forma miatt, amelyben elvesztette munkáját, tekinthető speciális helyzetűnek 5. interjúalanyom. Ő 3-4 hónappal a Covid-járvány előtt maga hozott döntést

arról, hogy – saját megfogalmazása szerint – biztos és meglehetősen jó kereseti lehetőséget biztosító, a közigazgatás szférájában betöltött álláshelyét feladja. A korábban a tanári pályán tevékenykedő, majd hivatalnoki munkát vállaló ötvenes nő szakmailag nem tudott kiteljesedni a munkahelyén, ezért, ahogy arra akkor lehetőség kínálkozott, egyéni vállalkozói formában vállalt megbízásokat a felnőttképzésben. Uniós projektekhez kapcsolódó céges tréningek tartására kérték fel. Csakhogy a járvány 2020 márciusi berobbanásakor ezeket a projekteket azonnal leállították, és megbízói nem voltak felkészülve arra, hogy az online térben folytassák a képzéseket. Interjúalanyom, akinek havonta több százezer forintos hitelfizetési kötelezettsége volt, havi jövedelmének mintegy kétharmadát elvesztette. Kisebb megbízásai maradtak, vállalkozását nem szüneteltette, állami segítséget nem vett igénybe. A szó szoros értelmében nem vált munkanélkülivé, de gyakorlatilag munka nélkül kellett biztosítania saját és akkor még tanuló két gyermeke megélhetését. A hitelmoratórium akkor – úgy érezte – óriási segítség volt a számára. Közel másfél évet „húzott ki” így, végül kényszerből visszament a tanári pályára, ahol azonban – ahogy ő fogalmaz – a jelenlegi bizonytalan és megalázó helyzetben csak „megszokásból”, enerváltan végzi munkáját. „Ez legalább biztos” – ez tartja benne még a lelket nap mint nap.

Speciális helyzetnek tekinthető még a munkahelykeresés szempontjából a lakóhely. Az 1. interjúalanyom az utolsó kérdésre válaszolva – amikor saját, addig szóba nem hozott meglátásairól beszélt – külön kiemelte, hogy nem elég, ha valaki tud és akar dolgozni, mert ezen kívül nagyon sok hátráltató helyzet van. Véleménye szerint például „nagyon sok függ a lakhelytől”. Azt tapasztaltam, hogy az amúgy is alacsony személyes mobilitási hajlandóságon túl sok esetben a helyi adottságok is megnehezítik a munkába járást. A „Fogadj örökbe egy óvodát!” program csapatával jártam az országot, amikor a Dél-Dunántúlon személyesen megtapasztaltam, hogy a megyeszékhelyről tömegközlekedéssel indulva nem lehet egy nap alatt eljutni olyan településekre, amelyek egymástól csak 7-40 kilométer közötti távolságra vannak. Fülemben cseng az a beszélgetés, amit az egyik buszon hallottam. Egy asszony mesélte az ismerősének, hogy fiatal családtagja Írországból dolgozik. Évente kétszer jön haza, de keresete jelentősen javít családjának megélhetési körülményein. Ugyanakkor tudtam, hogy a környéken felkeresett óvodákba hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek járnak, akiknek a szülei zömmel munkanélküliek. Meg is fogalmaztam magamban, hogy erről a vidékről könnyebb Írországba eljutni dolgozni, mint az 50 kilométernél közelebb fekvő nagyvárosba.

Sok munkáltatóról hallottam már, hogy betanított munkásaikat saját autóbuszokkal szedik össze a környező településekről – ez mindenképpen egy kilábalási és a munkaerőpiacra való visszajutási lehetőség az ott élők számára.

Interjúalanyaim közül kettőt érintett kézzel foghatóan ez a probléma, az 52 éves falusi és az 56 éves, kisvárosban lakó asszonyt. Közvetve azonban a többiekénél is meghatározó volt a lakóhely: a biciklis futár fiatalember valószínűleg hiába próbált volna vállalkozásba kezdeni, ha nem egy nagyvárosban lakik.

3.6 Támogatás és segítség a munkaerőpiacra való visszakerülésben

Vizsgálódásom egyik témaköre az volt, hogy milyen támogatást kaptak az érintettek a munkanélküliség időszakában, illetve milyen segítségre számíthattak az újbóli munkába álláshoz. Külön kérdésben érdeklődtem a családjuk hozzáállásáról.

Azt mindnyájan kiemelték, hogy családjuk – fiatalabbak esetén a szülei, aki házas volt, annak a házastársa – végig mellettük állt. Volt olyan is köztük, 5. interjúalanyom, aki a felnőtt gyermekeire támaszkodhatott.

Figyelemreméltónak tartom, hogy bár konkrétan is rákérdeztem, mindössze a válaszadók harmada (6., 7., 8., 10.) nyilatkozott arról, hogy munkanélküli járadékot vagy valamilyen szociális segélyt kapott. A fiatalabbak közül ketten mondták (1., 9.), hogy korábbi megfelelő idejű jogviszonyuk nem lévén, bár nyilvántartásba vették őket, pénzbeli ellátásra nem voltak jogosultak. A fiatalember két évig dolgozott külföldön folyami hajón, ő hosszabb ideig élt a tartalékaiból, a lánynak is volt spórolt pénze, de ő a lehető leghamarabb újból keresett magának alkalmazotti munkát.

Segítségként és támogatásként tehát a többség a családi, baráti összefogást élte meg. Többen kiemelték, hogy a munkahelykeresésben is közeli rokonaira, ismerőseire számíthatott. Egyrészt biztatást kaptak a kitartásra és arra vonatkozóan, hogy ne érezzék értéktelennek magukat, másrészt pedig konkrét munkát is ismerőseik segítségével találtak (2., 3., 5., 8., 9., 10., 11.).

A válaszadók közül többen fogalmazták meg általános tapasztalatként és tanulságként azt, hogy családjuk és ismeretségi körük támogatása nélkül sokkal nehezebben találtak volna munkahelyet. Ugyanakkor most már, saját tapasztalataik birtokában azt is tudják, hogy a keresés során „nem szabad” elkeseredni, nem szabad feladni, és a sikertelen pályázatok és

állásinterjúk után sem kell arra gondolni, hogy értéktelen az ember, hanem kitartóan kell próbálkozni. Utólag mindenki úgy érezte, hogy megerősödve került ki ebből a helyzetből, de a többségen – különösen az idősebb korosztályhoz tartozókon – láttam, hogy érzékenyen érintette őket ennek az élethelyzetnek a felidézése.

4. Következtetések és javaslatok

Az 1. hipotézis vonatkozásában, mely szerint a munkanélküliek között magasabb az alacsonyabb végzettségűek aránya, a szakképzettséggel rendelkezők könnyebben találnak munkát, a 3.3 és 3.4 fejezetben leírtak alapján megállapítható, hogy minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál nagyobb az esélye az elhelyezkedésre. Statisztikai adatok is igazolják, hogy az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási rátája mintegy 30 %-kal alatta marad a munkavállalási korúak teljes létszámára jellemző értéknek. Ugyanakkor a szakmai végzettség önmagában kisebb biztosíték az elhelyezkedésre, mint az érettségi vizsga szakmai végzettséggel vagy anélkül. (KSH, A 15–64 éves, legfeljebb alapfokú végzettségűek foglalkoztatási rátájának eltérése a 15–64 évesek foglalkoztatási rátájától, é. n.)

Interjúim nem tükrözik egzaktnak a másodikként megfogalmazott feltételezést, mely szerint a munkanélküli populáció összetételében meghatározóak a területi különbségek. A statisztikai adatok szerint azonban vannak az országnak olyan régiói (Észak-Magyarország és a Dél-Dunántúl), ahol markánsabb több a munkanélküli, mint más országrészekben. Ahogy dolgozatomban 3.5 fejezetében kifejtettem, tapasztalataim azt igazolják, hogy a település nagyságának és elhelyezkedésének fontos szerepe van a munkavállalási lehetőségeket illetően. A nagyvárosok könnyen megközelíthető agglomerációjában és a nagyvárosokban sokkal könnyebb munkahelyet találni, mint kisebb településeken. Ami döbbenetes, hogy Magyarországon már 40 kilométeres távolság is áthidalhatatlan lehet a munkahelyre való eljutás lehetőségének szempontjából.

A 3. hipotézisben megfogalmazott feltételezésemet – mely szerint a pályakezdők és a nyugdíj előtt állók nehezebben tudnak elhelyezkedni, a statisztikai adatok csak részben igazolják. Arról viszont, hogy idősebb korban, a nyugdíjba vonulást megelőző időszakban nehezebb munkát találni, nem tanúskodnak az adattáblák. Ezek szerint az életkor növekedésével csökken az egyes korcsoportok munkanélküliségi rátája.

A negyedik hipotézis igazságát, azt, hogy a társadalmi-politikai-gazdasági időszakok, jelenségek és változások (választások, kormányváltások, közmunka-program bevezetése, nyugdíjkorhatár-emelés, Covid-járvány, energiaválság) hatással vannak a népesség gazdasági aktivitására, a dolgozatomban feltüntetett statisztikai adatok és számítások, továbbá a személyes interjúk is igazolták. A vírushelyzetnek több adatközlőm életének alakulásában szerepe volt.

A nyugdíjkorhatár kitolódása kettős hatással van a gazdasági aktivitásra: a nyugdíjkorhatár emelése miatt többen maradnak a munkaerőpiacon, ugyanakkor épp a nyugdíjasok életkorának növekedése miatt nyugdíj mellett már csökken a munkavállalási szándék.

A Covid-járvány idején megemelkedett munkanélküliségi ráta és csökkenő foglalkoztatási ráta adatait (lásd 4. táblázat) a járvány időszakát követő gazdaságpolitikai intézkedések korrigálták.

Az 5. hipotézist, hogy a személyes tulajdonságoknak és motivációknak meghatározó szerepük van-e a munkaerőpiacon való érvényesülésben, dolgozatom 3.4 és 3.5 fejezetében vizsgáltam. Interjúalanyaim életútja a bizonyíték arra, hogy ha valaki ambíciózus, akkor a nehéz élethelyzetekben is erősebb lesz az önérvényesítő képessége. Az élethosszig való tanulás már egyáltalán nemcsak egy hangzatos lózung, hanem bizonyított szükségesség. Itt megismétlem és kiemelem még, hogy azok számára, akik bekerülnek a közfoglalkoztatás rendszerébe, ez a helyzet motiváló lehet, és egyéb kedvező körülmények (például továbbtanulási lehetőség vagy a környezet támogatása) esetén segítheti őket a versenyszférában való érvényesülésben.

Nagyon fontosnak tartom még megemlíteni, hogy a munkakeresés sikertelensége, de önmagában a munkanélkülivé válás is a lelki tényezőket, az önbecsülést, a jövőképet olyan negatívan befolyásolják, ami egy spirálba helyezheti az érintett embert, aminek következtében helyzetét egyre kilátástalanabbnak érezheti.

Bár a KSH adatbázisában széles körű adatok állnak rendelkezésünkre a népesség foglalkoztatási adatait illetően, azt vettem észre, hogy bizonyos összefüggésekre ezek a kimutatások nem tartalmaznak utalásokat.

További vizsgálódásnak lehet a tárgya például, hogy milyen összefüggés van a munkanélküliek életkora és iskolai végzettsége között. Külön vizsgálat tárgyát képezhetné, hogy a különböző korosztályhoz tartozó munkanélküliek mennyi ideig keresnek munkát a munkaerőpiacra való visszakkerülésig.

Informatív lehet az is, hogy mely szektorban milyen iskolázottsággal rendelkező emberek helyezkednek el, és így még egzaktabb válaszokat kaphatunk többek között arra a kérdésre, hogy milyen vonatkozásokban érintette a pandémia a munkaerő-piacot. Ugyanígy érdekes

következtetéseket vonhatunk le, ha a területi adatokat a végzettségekkel vetjük össze a munkanélküliség szempontjából.

A Covid-járvány időszakának adataira vonatkozó megállapításokhoz hasonlóan minden bizonnyal gazdag vizsgálati anyagot lehetne összeállítani akár a 2008-as gazdasági világválság, akár a jelenlegi háborús- és energiaválság munkaerő-piaci hatásait vizsgálva.

A munkanélküliség lelki tényezőire és hatására vonatkozóan fontosnak tartanám azt, hogy ezt a kérdést társadalmi szinten ne csak gazdasági, hanem pszichés problémaként is kezeljük. Ez a felvetés nagyon messze vezet, hisz tudjuk, hogy hiába hangoztatjuk a jelentőségét, a személyes kompetenciák – például az érzelmi intelligencia – fejlesztésére sem az oktatásban, sem azon kívül nem esik elegendő hangsúly. Ezen, véleményem szerint, mindenképpen változtatni szükséges.

5. Összefoglalás

Amikor dolgozatom témáját kiválasztottam, úgy gondoltam, egy, a humán erőforrás-gazdálkodás szempontjából meghatározó, de jól körülhatárolható területet fogok feldolgozni. Már az anyaggyűjtés során éreztem, hogy ez a kérdéskör sok oldalról megközelíthető. A munka során nehéz volt egy-egy felvetést lezárni, mert mindegyik kapcsán újabb és újabb perspektívák nyíltak meg előttem ahelyett, hogy bármelyiknek a végére pontot lehetett volna tenni. Végül igyekeztem magam a hipotézisekben kijelölt úton tartani, és ezeket az alapvetéseket górcső alá venni. A dolgozat fejezeteiben adatokkal támasztottam alá, hogy a munkanélküliek között magasabb az alacsonyabb végzettségűek aránya. Meglepő volt számomra, hogy a legrosszabb helyzetben azok vannak, akiknek csak szakmai végzettségük van, de nem rendelkeznek érettségi vizsgával, és nem végeztek felsőfokú tanulmányokat. Az, hogy ők az általános iskolai végzettségűekhez képest, a népességben betöltött arányukhoz viszonyítva túltreprezentáltak a munkanélküliek között, arra enged következtetni, hogy az állami ellátás – például a közfoglalkoztatás lehetőségével – jobban koncentrál a szakmával nem rendelkező alacsony iskolai végzettségűekre, és a szakmai végzettségűek esetében jobban alapoz azok öngondoskodási képességére.

A statisztikai adatok igazolják, hogy az országnak vannak olyan elmaradott térségei (Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megye), ahol az utóbbi 10 évben ugyan jelentősen csökkenő tendenciával, de még mindig a legmagasabb a munkanélküli népesség aránya.

Az interjúalanyaimmal folytatott beszélgetések megerősítették, hogy a pályakezdők és a nyugdíj előtt állók „sérülékenyebbek”, speciális élethelyzetüknél fogva számukra nehezebb a visszatalálás a munkaerőpiacra.

Az egyes kormányok regnálása alatti gazdasági jelenségeket, kríziseket és az azokra válaszul adott intézkedéseket megvizsgálva megállapítható, hogy ezek a jelenségek hatással vannak a népesség gazdasági aktivitására. A statisztikai adatok igazolták, hogy a 2020-ban kezdődött covid-járvány azonnali hatással volt a munkaerőpiacra, mint ahogy az is markánsan megjelent, hogy a kormányzat ösztönző támogatásokkal avatkozott be a munkaerő- és a munkahely megtartásának érdekében.

Kutatásom egyértelműen megerősítette, hogy a személyes tulajdonságoknak és motivációknak meghatározó szerepük van a munkaerőpiacon való érvényesülésben.

A választott feladat azért is érdekes volt számomra, mert számos olyan tényezőre irányította rá a figyelmemet, amelyek korábban nem kerültek a látóterembe, és úgy gondolom, hogy a részletek kibontása további kutatómunkára ad lehetőséget.

6. Felhasznált irodalom

- Barta Róbert, Gyarmati György, Püski Levente, Magyarország a XX. században (1996-2000), Babits Kiadó, Szekszárd. <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/index.html>
- utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Béres Rita (2012): A munkanélküliség lélektani háttere – az újrakezdés esélye vagy a megrekedés veszélye? In: Metszetek 2012/4. szám – 2013/1. szám, 181-202.
https://metszetek.unideb.hu/files/2013_1_11.pdf - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Gyakornoki Program Támogató Szolgáltatások (é.n.) <https://gyakornok.info.hu/programrol>
- utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Halmos Csaba (2006): Foglalkoztatáspolitikai – rendszerváltás. Munkaügyi Szemle 2006. július-augusztus, 31-37.
http://www.munkaugyiszemle.hu/sites/default/files/Halmos_Csaba.pdf - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Jürgen, Kocka: Az európai történelem egyik problémája: a munka. Korall, 2001. ősz-tél, 5-17. <http://epa.niif.hu/00400/00414/00004/pdf/01kocka.pdf> - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Kardos Krisztina (2020): Fiatalok a munkaerőpiacon. In: Infojegyzet. Az Országgyűlés Hivatalának Kiadványa 2020/59.
https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_59_Fiatalok_a_munkaeropiacon.pdf/22e4a86e-0ca1-8393-60ea-39d8d4444e4e?t=1600425857518 - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Közfoglalkoztatás Portál (é.n) – fogalomtár.
<https://kozfoglalkoztatasi.kormany.hu/fogalomtar> - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Központi Statisztikai Hivatal (é.n): A 15–74 éves népesség száma legmagasabb iskolai végzettség szerint, nemenként.
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0006.html - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Központi Statisztikai Hivatal: A fenntartható fejlődés indikátorai. (é.n)

<https://www.ksh.hu/ffi/4-16.html> - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Központi Statisztikai Hivatal (Összeállította: Váradi Rita) (2006): A nemzetgazdaság munkaerőmérlege.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/memerl/memerl06.pdf> - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Központi Statisztikai Hivatal: Munkaerő-piaci folyamatok c. időszaki kiadvány. (é.n)

https://www.ksh.hu/apps/shop.lista?p_lang=HU&p_temakor_kod=KSH&p_kapcsolodo=mpf - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Központi Statisztikai Hivatal: Munkaerő-piaci folyamatok, 2021.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf214/index.html> - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Központi Statisztikai Hivatal Miskolci Igazgatósága (2006): A foglalkoztatás és a munkanélküliség területi különbségei az elmúlt 55 évben.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/miskolcfoglalkoztatasi.pdf> - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Központi Statisztikai Hivatal: A munkanélküliek száma legmagasabb iskolai végzettségük szerint, nemenként. (é.n)

https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0027.html - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Központi Statisztikai Hivatal módszertani útmutatója. (é.n)

https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/mun_modsz.html - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Központi Statisztikai Hivatal Népesség, népmozgalom adattábla. (é.n)

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Lakatos Judit (2014): Külföldön dolgozó magyarok, Magyarországon dolgozó külföldiek. Statisztikai Szemle, 2014. február.

https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2015/2015_02/2015_02_093.pdf - utolsó letöltés: 2022. október 16.

- Magyar nyelv értelmező szótára. (é.n) <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/m-3FE0D/munka-40407/> - utolsó letöltés: 2022. november 6.
- Magyar etimológiai szótár. (é.n) <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/m-F2FC3/munka-F329F/> - utolsó letöltés: 2022. november 6.
- Magyarország számokban 2007. <https://mek.oszk.hu/06200/06209/06209.pdf> - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Magyarország 2006. <https://mek.oszk.hu/06000/06057/06057.pdf> - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Maslow, Abraham H. (Third Edition) (1981): Motivation and Personality
- Mozsár Ferenc – Kürtösi Zsófia – Halmosi Péter (2015): Közgazdasági alapok. http://www.jgypk.hu/tamop15e/tananyag_html/kozgalapok/index.html - utolsó letöltés: 2022. november 6.
- munka.hu - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Országgyűlési napló 1990-2022. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/OGYNaplo-orszaggyulesi-naplo-1990-2022-4/19941998-657F7/1996-evi-tavaszi-ulesszak-93A32/1996-majus-14-175-szam-9EAA9/madi-laszlo-fidesz-a-munkaugyi-miniszterhez-a-horn-kormany-es-a-munkanelkuliseg-cimmel-9F0CF/kiss-peter-9F0DE/> - utolsó letöltés: 2022. november 6.
- Összefoglaló táblák (STADAT) (é.n) - Idősoros éves adatok - Munkaerőpiac a korábbi módszertan alapján előállított adatok 2020-ig. https://www.ksh.hu/stadat_eves_2_1r - utolsó letöltés: 2022. október 16.
- Szikra Dorottya (2017): A magyar nyugdíjrendszer a rendszerváltás óta. In. Ferge Zsuzsa (szerk.) Társadalom - és szociálpolitika. Magyarország, 1990-2015. Osiris, Budapest, 2017. http://real.mtak.hu/84683/1/TB_25_Szikra.pdf - utolsó letöltés: 2022. október 16.

Szőts-Kovács Klaudia (2013): A munka jelentése, egyéni jelentésadás a HR vezetők szemszögéből. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/811/1/Szots_Kovats_Klaudia_dhu.pdf
- utolsó letöltés: 2022. november 6.

7. Táblázatok és ábrák jegyzéke

1. táblázat: Munkanélküliségi adatok 1990-2000 között.....	16
2. táblázat: Munkanélküliségi adatok 2001-2010 között (saját számítás).....	17
3. táblázat: Munkanélküliségi adatok 2011-2021 között (saját számítás).....	18
4. táblázat: Foglalkoztatási és munkanélküliségi arányszámok 1990-2021	19
5. táblázat A közfoglalkoztatottak számának alakulása	25
6. táblázat: Az interjúban résztvevők alapadatai	29
7. táblázat: A 15-74 éves népesség és a korosztályhoz tartozó munkanélküliek aránya iskolai végzettség szerint (saját számítás)	31
1. ábra	20

8. Melléklet: Interjú

Interjú kérdések a munkanélküliség témakörében

1. Nem (férfi / nő):
2. Életkor:
3. Családi állapota:
4. Lakhelye:
5. Végzettség, szakképzettség, betöltött álláshelyek (munkakör és hozzávetőlegesen munkahelyek megnevezésével – például általános iskolai tanár / betanított munkás egy autóalkatrész-gyárban stb.)
6. Mikor és mennyi ideig volt munkanélküli? Kérem, lehetőleg pontos évszámot és hónapot adjon meg! Előtte mennyi ideig dolgozott összesen és az adott munkahelyen?
7. Milyen életszakaszban érintette Önt a munkanélküliség?
8. Hogy érezte magát ebben a helyzetben? Kérem, próbálja megnevezni azokat az érzéseket, amelyek ekkor jellemezték Önt! (Pl. elkeseredettség, elszántság, stb.)
9. Milyen segítségre és kinek a segítségére számíthatott? Milyen ellátást kapott ebben az időszakban?
10. Hogy érintette a családját ez az élethelyzet?
11. Mi készítette leginkább arra, hogy ismét munkát vállaljon?
12. Hogy sikerült visszatérnie a munkaerőpiacra?
13. Van-e, amit még fontosnak tart megosztani a munkanélküliként megélt élethelyzettel kapcsolatban?

9. A szakdolgozat tartalmi kivonata

A munkanélküliség alakulása Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig

Paulovicz Petra

Emberi erőforrás szak, BA képzés, levelező tagozat

Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet

Dr. Naárné Dr. Tóth Zsuzsanna, egyetemi docens, Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet

A dolgozatom témája kiválasztásánál úgy véltem, hogy a humán erőforrás-gazdálkodás szempontjából meghatározó lesz. Sok oldalról próbáltam megközelíteni az anyaggyűjtés során. A munkám során nehezen zártam le a hipotéziseket, mivel szinte mindegyik kapcsán újabb perspektívák nyíltak meg előttem.

Adatokkal támasztottam alá a munkanélküliek magasabb az alacsonyabb végzettségűek arányát. Meglepő volt számomra az, hogy akinek csak szakami végzettségük van, nem rendelkeznek felsőfokú tanulmányokkal, azoknak a legkedvezőtlenebb a helyzetük.

Statisztikai adatok igazolják, hogy több olyan elmaradott terület van az országnak, ahol még mindig a legmagasabb a munkanélküli népesség aránya.

Az interjúztatás során véglegesült bennem, hogy a nyugdíj előtt állók és a pályakezdők vannak a legkritikusabb helyzetben. Számukra nehezebb a visszatalálás a munkaerőpiacra. A kutatásaim szerint a legfőbb személyes tulajdonságok mellett a motivációnak is a lehető legnagyobb szerepe van a munkavilágában.

4. sz. függelék – Hallgatói és konzulensi nyilatkozat minta

NYILATKOZAT

Alulírott PAULOVICZ PETRA, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem,

BUDAI Campus,
EMBERI ERŐFORRÁS szak nappali/levelező* tagozat

végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2022 év NOVEMBER hó 8. nap

Paulovicz Petra

Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2022 év november hó 8. nap

Dr. Váncsó Dr. Tóth Zsuzsanna

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!